

KARTA EWIDENCYJNA OBIEKTU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

Zespół ujęcia wody Polanki
(Wasserwerk Pelonken)

2. Czas powstania

1878
Rozbudowy: 1893, 1903

9. Materiały graficzne

3. Miejscowość

G D A Ń S K
Oliwa, VII Dwór

4. Adres (ulica, nr posesji)

Drenaż: Dolina Zielona, Dolina Samborowo

Obiekty ujęcia: w kwadracie ulic Polanki, Abrahama i Doroszewskiego; Obr. 12, dz. nr 542/1

5. Przynależność administracyjna

województwo pomorskie

powiat gdański

gmina Gdańsk

6. Współrzędne geograficzne

N54° 23' 26.77039", E18° 34' 7.85253"
PUWG 2000 S6: X 6536949.37, Y 6029096.92

7. Użytkowanie obecne

Ujęcie jest wyłączone z eksploatacji. Drenaże w dolinach, wraz ze studniami rewizyjnymi są utrzymywane ze względu na funkcję odwadniającą. Studnie głębinowe zostały fizycznie zlikwidowane. Zbiorniki nie spełniają żadnej funkcji. W historycznym budynku pompowni urządzono mieszkania socjalne, będące własnością spółki GIWK, są one wynajmowane.

8. Stan zachowania

Cały zespół opart się, jak dotąd, dewastacji i działaniom złodziei złomu. Pod względem stopnia zachowania substancji oryginalnej, ujęcie Polanki jest więc drugim najcenniejszym zabytkiem techniki wodociągowej na terenie Gdańska, zaraz po zbiorniku Aniolki, choć charakter wyposażenia jest tutaj inny. Zachowały się, między innymi: stolarka, kominki wentylacyjne, drabiny zejściowe i większość armatury. Stan zachowania substancji budowlanej jest w większości zadowalający, choć występują pewne problemy (por. pkt. 13).

10. Tło historyczne

Zespół Polanki był drugim nowoczesnym ujęciem wody dla Gdańska i pierwszym, w którym podjęto próbę uzdatniania wody. Budowano je w trzech etapach; 1878: system drenaży w dolinach Zielonej i Samborowo oraz dwa zbiorniki (filtry powolne); 1893: trzeci zbiornik (o ciekawej konstrukcji z niezbrojonego betonu) i zbiornik średniego ciśnienia; 1903: tzw. podzespół Mirów, składający się z 40-metrowej studni wierconej. Po II Wojnie Światowej eksploatowane były ponadto dwie studnie głębinowe. Z ujęcia woda płynęła magistralą przez Wrzeszcz do Nowego Portu. Powstanie tego rurociągu było jedną z przyczyn intensywnego rozwoju Wrzeszcza.

Ujęcie Polanki stanowi techniczny kontekst w którym powstawała we Wrzeszczu politechnika ze swoją wieżą ciśnień i pomocniczą infrastrukturą, skupioną w budynku Laboratorium Maszynowego.

11. Wartość obiektu i zakres ochrony

Ochronie należy poddać całość założenia, zlokalizowanego na działce nr 542/1, czyli 3 zbiorniki, budynek pompowni/socjalny, studnie, instalacje, a także zabytkową bramę przy wieżdzie na posesję Polanki 110A - obszar zaznaczony na mapce kolorem czerwonym. Wskazane jest rozszerzenie tego zakresu na obszary objęte historycznym drenażem, wraz ze studniami rewizyjnymi - zaznaczone kolorem niebieskim.

Ochronie powinien też zostać poddany zbiornik średniego ciśnienia z 1893 roku, o pojemności 500 m³, zlokalizowany na wzgórzu powyżej kompleksu. Z uwagi na inny adres i własność, jest on przedmiotem oddzielnego opracowania.

Obiekty te są świadkami pionierskich czasów tworzenia gdańskich wodociągów, a także znakomitymi przykładami architektury przemysłowej w mistrzowskiej realizacji. Niezwykle rzadko zdarza się tak wysoki stopień zachowania metalowych elementów wyposażenia.

12. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

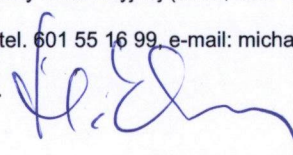
- 1) Obiekty ujęcia Polanki zagrożone są chaotycznym "remontem zabezpieczającym", zaplanowanym bez uwzględnienia wartości zabytkowej kompleksu oraz zasad sztuki konserwatorskiej. Plan tego remontu jest konsekwencją ekspertyzy konstrukcyjnej, wykonanej w oparciu o modele obliczeniowe, której wnioski są znacznie wyolbrzymione i nie uwzględniają ani wieku obiektów, ani specyfiki sztuki budowlanej z II połowy XIX wieku. Obecna sprawa remontu jest zawieszona, jednak w każdej chwili może powrócić.
- 2) Zalecane jest wykonanie nowej ekspertyzy konstrukcyjnej i inwentaryzacji architektonicznej przez osoby kompetentne w dziedzinie konserwacji zabytków.
- 3) Mimo znacznie wcześniejszej daty budowy, dwa starsze zbiorniki prezentują nawet lepszy stan zachowania substancji budowlanej, niż zbiornik Aniolki (stanowią dla niego analogię konstrukcyjną). Wewnątrz widoczne są jednak wysolenia, będące najprawdopodobniej efektem niesprawnego drenażu wód opadowych.
- 4) Trzeci zbiornik, zbudowany z niezbrojonego betonu, zachował się w gorszym stanie, widoczne są pęknięcia. Z uwagi na tę technikę wykonania, jest to obiekt unikatowy w skali Gdańska i powinien podlegać wyjątkowo starannej konserwacji. Jego analogią konstrukcyjną był zbiornik Nowe Sarnie Wzgórze w Sopocie z 1911 roku, który jednak utracił większość walorów zabytkowych na skutek remontu przeprowadzonego bez świadomości i poszanowania jego wartości.
- 5) Obiekty należy obserwować pod kątem ewentualnego zimowania nietoperzy. Ich obecność należy traktować jako sprzyjającą zachowaniu zabytków.

13. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

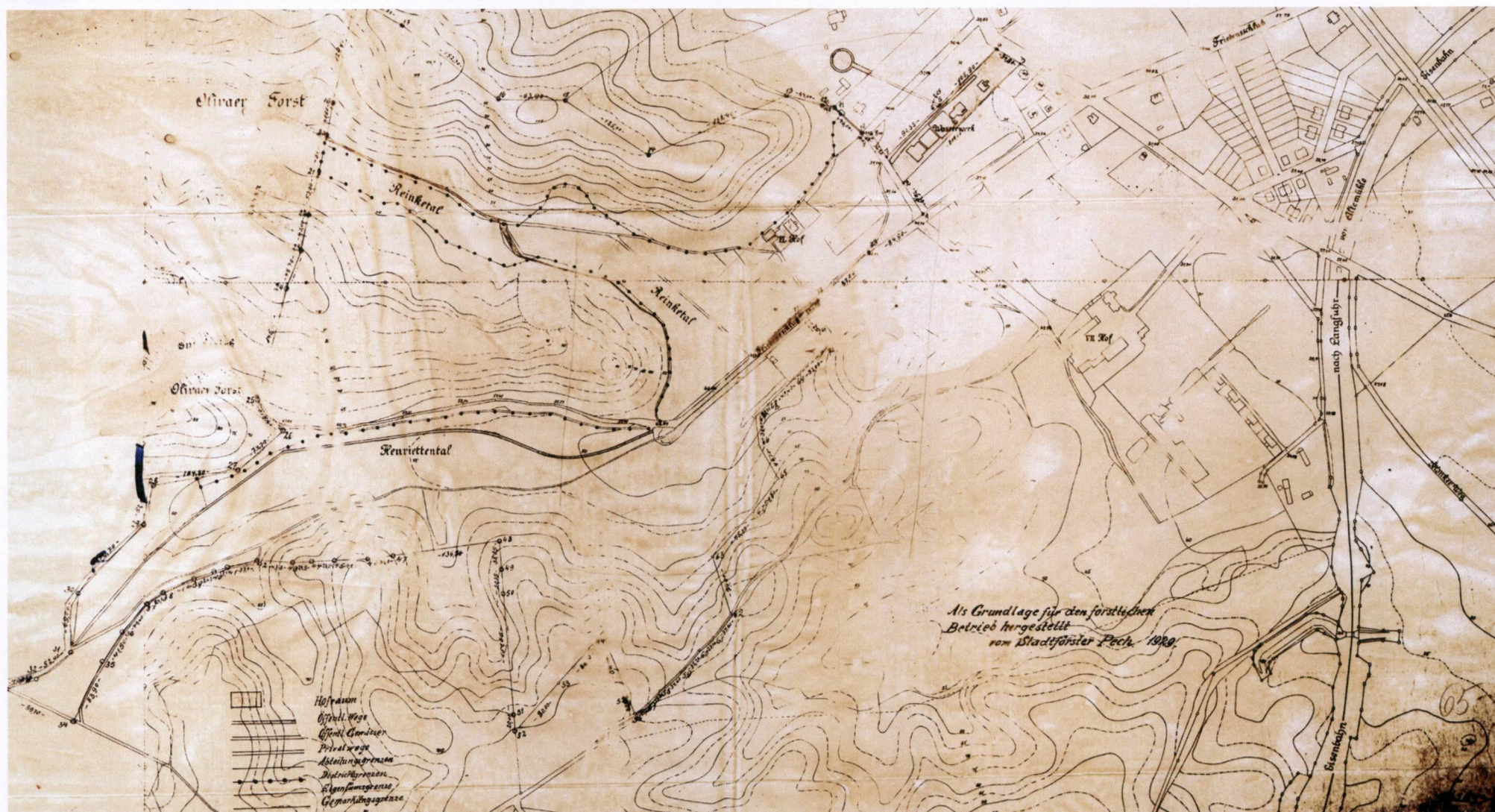
12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

Michał Klugmann (tel. 601 55 16 99, e-mail: michal.klugmann@pg.edu.pl)

10 czerwca 2019 r.

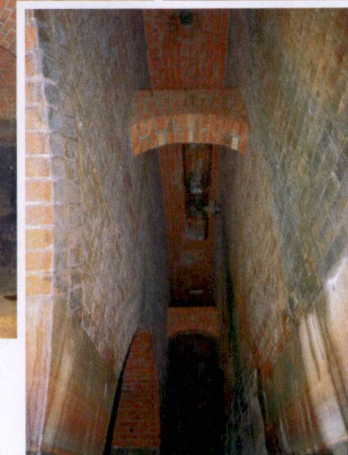
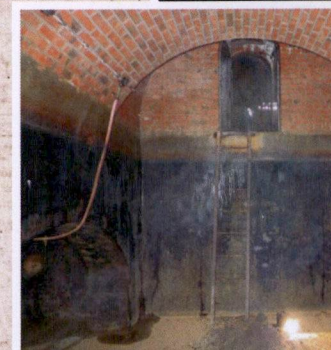
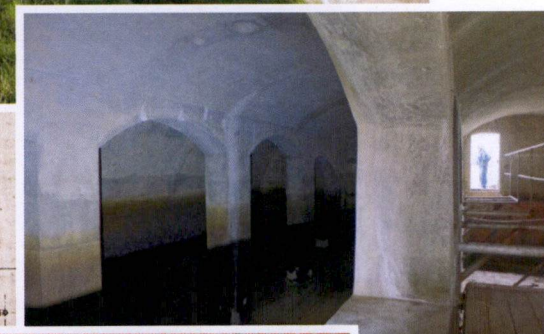
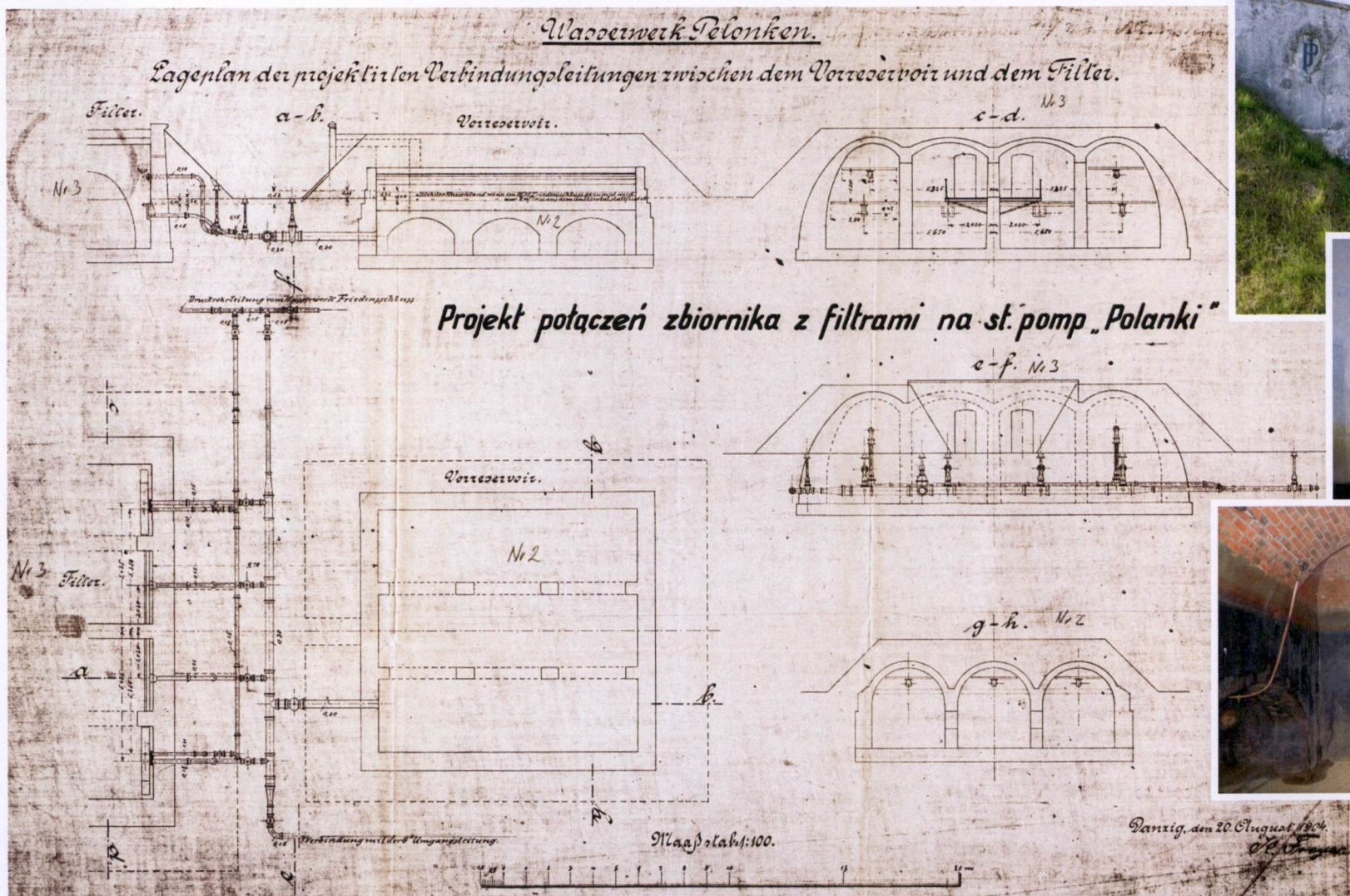
1. Miejscowość	Gdańsk	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres Zespół ujęcia wody Polanki (Wasserwerk Pelonken)	6. Zawartość załącznika Plan sytuacyjny ujęcia z 1929 roku Skala 1:2500 Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gdańsku
2. Gmina	Gdańsk		
3. Powiat	gdański		
4. Województwo	Pomorskie		

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

12.06.2019 H. Dm

1. Miejscowość	Gdańsk	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Gdańsk	Zespół ujęcia wody Polanki (Wasserwerk Pelonken)	Schemat połączeń zbiornika z filtrami z 1904 roku + fotografie Skala 1:100 Plan ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gdańsku
3. Powiat	gdański		
4. Województwo	Pomorskie		

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

10.06.2013 H. E.